

تحلیلی بر نقش مشارکت شهروندان در پایداری محله مورد پژوهی: محلات جماران و ولنجک

جمیله توکلی نیا^۱، حسن محمدیان مصمم^{۲*}، سعید ضرغامی^۳، پرویز آقایی^۳

- ۱- استادیار گروه جغرافیا، دانشده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی
- ۲- دانشجوی دکتری در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی
- ۳- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی

پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۵/۱۹

تأیید نهایی مقاله: ۱۳۹۴/۱۲/۱۰

چکیده

مشارکت فعال و اثرگذار شهروندی، زمینه‌های شکوفایی استعدادها و توانمندی‌های شهروندان و ارتقای عملکرد مدیریت شهری را به دنبال دارد. به‌گونه‌ای که از نظر بسیاری از پژوهشگران و سیاست‌مداران توسعه روزافزون مشارکت مردمی بایستگی اجتناب‌ناپذیر نیل به شهری پایدار است. در دهه‌های اخیر به دلیل وجود مشکلات متعدد، در کلان‌شهر تهران نیز بحث مشارکت مورد توجه ویژه‌ای واقع شده است. بر این اساس این مقاله با روش پیمایشی-تحلیلی و مطالعات میدانی و کتابخانه‌ای اقدام به جمع‌آوری اطلاعات در سطح کارشناسان و ساکنان محله‌های جماران و ولنجک جهت سنجش میزان مشارکت و ارتباط آن با پایداری نموده است. جهت سنجش نظر ۱۴ کارشناس از مدل AHP و جهت تحلیل نظرات ساکنان در زمینه پایداری از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. در این راستا محققین جهت مطالعات میدانی اقدام به توزیع پرسشنامه در میان ساکنان محله‌های جماران و ولنجک نموده و جهت تعیین حجم جامعه نمونه از جدول مورگان استفاده کرده‌اند. در محله جماران ۳۶۱ و در محله ولنجک ۳۷۷ پرسشنامه توزیع شده است. ابتدا مشارکت از ابعاد مالی، مشاوره‌ای، یدی مشخص و سپس ابعاد پایداری در سطح محلات تعیین شده است. برای تحلیل میزان ارتباط مشارکت و پایداری از آزمون پیرسون و جهت سنجش تأثیرگذاری متغیرهای پژوهش از آزمون رگرسیون استفاده شده است. نتایج پژوهش گویای آن است که در کل مشارکت در محله جماران نسبت به محله ولنجک بیشتر می‌باشد. در محله جماران مشارکت در بعد یدی و در محله ولنجک مشارکت از بعد مشاوره‌ای بیشتر می‌باشد. بیشترین میزان همبستگی میان مشارکت و ابعاد پایداری در محلات مورد پژوهش با بعد اجتماعی پایداری و کمترین میزان آن با بعد اقتصادی پایداری محله‌ای می‌باشد. در نهایت می‌توان گفت با توجه به مشارکت بیشتر در محله جماران این محله پایدارتر از محله ولنجک می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: مشارکت شهروندی، پایداری محله‌ای، محله جماران، محله ولنجک.

مقدمه

از دهه ۱۹۶۰، گسترش شتابان شهرنشینی و تغییر در ماهیت و پیچیدگی بیش از حل مسائل شهری بویژه در کشورهای در حال توسعه همراه با ارتقای آگاهی‌های عمومی و ناتوانی دولت‌های ملی در رسیدگی به مسائل فزاینده شهری به تدریج بایستگی‌های انکارناپذیر رویکردهای مشارکتی و پایین به بالا مطرح شده است؛ به گونه‌ای که امروزه، تمرکززدایی، تفویض اختیارات، ارتقای مشارکت و حضور آگاهانه و معنادار شهروندان در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی، یکی از مهم‌ترین دل‌مشغولی‌ها و ضرورت‌های مدیریت و سیاست‌گذاری شهری گشته است. علاوه بر این، فعالیت‌های مخرب بشر در سیاره خاکی و نظام اقتصادی-اجتماعی منبث از منطق سرمایه‌داری، ناپایداری اجتماعی و اکولوژیکی عدیده‌ای را نمایان ساخته است. به گونه‌ای ادامه این روند آینده‌ای تاریک را برای حیات بشری و سیاره خاکی متصور ساخته است. در این بین، کلان‌شهرها به عنوان عامل اصلی و هم‌راه‌حل آن پدیدار گشته‌اند و شهروندان جامعه جهانی با تمرکز بر نقش کلیدی مناطق شهری بزرگ، در تکاپوی دستیابی به رهیافت‌های بدیل و حل این مسائل می‌باشند. اجماع عمومی گسترده‌ای وجود دارد که محله به عنوان بهترین مقیاس و نقطه آغاز خلق اجتماعات پایدار راستین و به تبع آن جهانی پایدار و عادلانه می‌باشد و مشارکت مردم محلی به عنوان یکی از اصلی‌ترین پیش شرط‌های حرکت به سوی آینده شهری پایدار تلقی می‌گردد (روت، ۲۰۰۱). به بیانی، مشارکت به عنوان عنصری حیاتی و یکی از راهکارهای نیل به توسعه پایدار محله‌ای می‌باشد. مشارکت، فرآیند درگیر شدن کلیه گروه‌های مردمی در همه مراحل توسعه جهت ارتقای توانایی‌ها،

ظرفیت‌ها و در نتیجه رشد و تعالی مادی و معنوی آن‌هاست. در این بین کلان‌شهر تهران به عنوان کانون سیاسی، اقتصادی و تحولات اجتماعی کشور با مشکلات مشابه کلان‌شهرهای جهان جنوب همچون مدیریت بخشی و ناکارآمد، بیکاری، انواع آلودگی‌ها، ازدحام ترافیک، حاشیه‌نشینی و غیره مواجه است که ضرورت پیش از پیش رویکردهای مشارکتی و بهره‌گیری از نیروها و ظرفیت‌های مردمی (به دلیل منابع و امکانات محدود) را مطرح ساخته است. خوشبختانه طی چند دهه اخیر به تبعیت از این تحولات بینشی، مدیران و سیاست‌گذاران این کلان‌شهر نیز با تصویب قوانین و تشکیل سازمان‌ها و نهادهای محلی گام‌های ارزشمند و نه بسنده در خصوص تمرکززدایی و توسعه مشارکت‌های مردمی برداشته‌اند. در این میان، دو محله جماران و ولنجک از محلات مطرح این کلان‌شهر می‌باشند که دارای کارکرد مذهبی و فرهنگی و آموزشی حتی در بعد ملی هستند و نهادهای رسمی و غیررسمی متعددی به دنبال ارتقای مشارکت مردمی و نیل به سازوکارهایی برای پایداری این محلات انجام می‌دهند و به نظر می‌رسد که همه به این درک مشترک رسیده‌اند که مشارکت به عنوان یکی از پیش‌شرط‌های پایداری محسوب می‌شود. در این راستا، این مقاله با هدف بررسی رابطه میان مشارکت ساکنان و پایداری محله در پی پاسخگویی به سؤال زیر است:

مشارکت ساکنان محله‌های ولنجک و جماران تا چه میزان بوده و چه نقشی در خلق محیطی پایدارتر دارد؟

پیشینه پژوهش

اگرچه سابقه مشارکت شهروندی در برنامه‌ریزی شهری به کشور-شهرهای یونان باستان و شهرهای

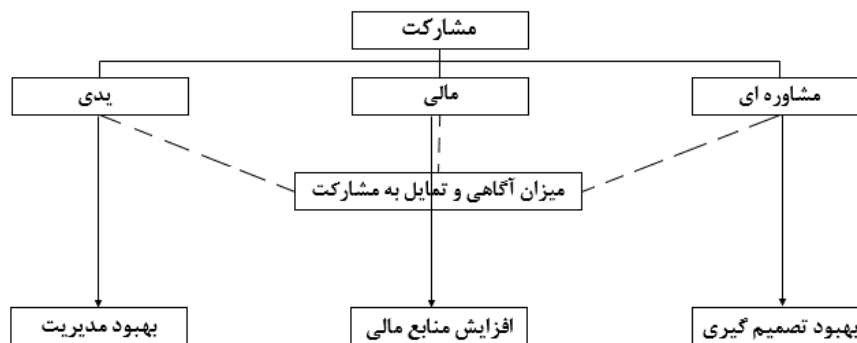
و مسئولیت‌پذیری محیط‌زیستی تمرکز دارد. (خان، ۲۰۰۹) و کاتھیل (۲۰۰۲) در پژوهش خود بر نقش چشمگیر رویکرد همیارانه و مشارکت محلی در اجرای بهتر ابتکارات پایداری اشاره می‌کند. (کاتھیل، ۲۰۰۲) در تمامی پژوهش‌های مورد بررسی، پایداری محله‌ای را با شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی مورد سنجش قرار گرفته است. نوآوری این پژوهش در این زمینه واکاوی نقش مشارکت مردمی در پایداری محله‌ای و توسعه شاخص‌های جامع و کاربردی برای نیل به این اهداف است. این شاخص‌ها ابعاد مدیریتی و نهادی را نیز تحت پوشش قرار می‌دهند و مطالعه به صورت مطالعه تطبیقی و در دو محله انجام می‌پذیرد.

مفهوم مشارکت: مشارکت تعاریف گوناگون در میان مردم و مناطق مختلف دارد و تا حدودی مفهوم آن بر پیشینه و زمینه‌ای وابسته است که در آن بکار گرفته می‌شود. بانک جهانی (۱۹۹۶) مشارکت را به معنای فرآیندی می‌داند که به‌واسطه آن ذینفعان بر تصمیمات و منابعی که بر زندگی آن‌ها اثرگذار است کنترل و دخالت دارند. (بانک جهانی، ۱۹۹۶) مشارکت شهروندی از نظر دوس و گرن (۲۰۰۳) شیوه‌ای است که در آن شهروندان اثر و کنترل خود را بر تصمیماتی که آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد اعمال می‌کنند (دوس و گرن، ۲۰۰۳). رید (۲۰۰۰) مشارکت را تسهیم قدرت و امور سازماندهی شده برای افزایش کنترل بر منابع و نهادهای تنظیمی می‌داند. (رید، ۲۰۰۰) عارف و رذوان (۲۰۰۹) معتقدند که مشارکت مستلزم درگیری داوطلبانه و دموکراتیک مردم برای کمک به امور توسعه، بهره‌مندی عادلانه از منافع نشأت گرفته از تصمیمات، تنظیم سیاست‌ها و برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی است (عارف و رذوران،

باستانی بین‌النهرین بر می‌گردد؛ ولیکن بنیان‌های نظری برنامه‌ریزی شهری مشارکتی برای نخستین بار در سال ۱۹۷۳ توسط وارن اسمیت مطرح گردید. او معتقد بود که افراد و اجتماعات به این دلیل که اطلاعات و داوری‌های ضروری برای برنامه ریزان فراهم می‌کنند با اهمیت هستند. (اسمیت، ۱۹۷۳؛ ماه جبین و دیگران، ۲۰۰۸) به تبعیت از این تحول بینشی و با افزایش بایستگی‌های مشارکت مردمی در فرآیندهای توسعه و برنامه‌ریزی شهری به تدریج پژوهش‌های فزاینده‌ای در خصوص لزوم مشارکت مردم در برنامه‌ریزی شهری صورت گرفت. برای نمونه مهدوی نژاد و امینی (۲۰۱۱) در پژوهشی به واکاوی وضعیت کنونی مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی شهری و پروژه‌های نوسازی ایران پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها از اهمیت مشارکت عمومی در تحقق بهتر طرح‌ها و نیل به پایداری اجتماعی حکایت دارد. (مهدوی نژاد و امینی، ۲۰۱۱) یافته‌های پژوهش آمادو و دیگران (۲۰۱۰) که در مناطق طبیعی حفاظت‌شده در پارک ملی کاسکیز سینترا (پرتغال) انجام شد حاکی از آن بود که مشارکت عمومی کارایی برنامه‌ریزی شهری پایدار را تضمین نموده و شیوه پایدار زندگی در اجتماع محلی را ترغیب می‌کند. (آمادو و دیگران، ۲۰۱۰) کاظمیان و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان دادند که میان ظرفیت اجتماعی گروه‌های تحقیق با توسعه پایدار محلی ارتباط مثبت و معنی‌داری برقرار است و در صورت بهره‌برداری هوشمندانه، دستیابی به پایداری محلی دور از انتظار نیست (کاظمیان و دیگران، ۱۳۹۱). خان (۲۰۰۹) به شناسایی نقاط قوت و ضعف مشارکت و درگیری مردم محلی در پارک ملی کروگر می‌پردازد. پژوهش او بر نقش مشارکت محلی در توسعه پایدار گردشگری و ارتقای آگاهی‌های پایداری مردم محلی

است که شهروندان محروم از فرایندهای اقتصادی و اجتماعی را وارد فرایند توسعه و برنامه‌ریزی می‌سازد. (آرنشتاین، ۱۹۶۹) به‌طور کلی می‌توان گفت که مشارکت به معنای حضور، دخالت، کنترل و نظارت مؤثر، معنادار و داوطلبانه افراد در تمامی فرایندهای تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری‌های مربوط به تمامی فرایندهای برنامه‌ریزی و توسعه است که زندگی آن‌ها را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. مشارکت دارای ابعاد مشاوره‌ای (ارائه نظرات و پیشنهادات)، یدی (از ساخت تا بهره‌برداری) و مالی (تأمین بخشی یا کل اعتبار طرح یا برنامه) است، (رشادت جو و دیگران، ۱۳۹۳) (شکل ۱).

۲۰۰۹). ترون (۲۰۰۵) معتقد است که مشارکت عمومی و شهروند، فرآیند اعطای فرصت‌های بیشتر برای مشارکت مؤثر در فعالیت‌های توسعه از طریق توانمندسازی آن‌هاست که به منظور بسیج پتانسیل‌های خلاقانه خود، مدیریت منابع، تصمیم‌گیری و کنترل فعالیت‌هایی که زندگی آن‌ها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد، صورت می‌گیرد (ترون، ۲۰۰۵). از نظر اسپینوزا و ریچارد (۲۰۰۲) مشارکت حقی مدنی است که اگر با مسئولیت‌پذیری و نظام‌مند صورت پذیرد می‌تواند از تعارضات و قطبی شدن ممانعت به عمل آورد. (اسپینوزا و ریچارد، ۲۰۰۲) آرنشتاین بر نقش مشارکت بر توزیع قدرت اشاره دارد و معتقد است که مشارکت به معنی باز توزیع قدرت

شکل ۱: نمودار ابعاد مشارکت

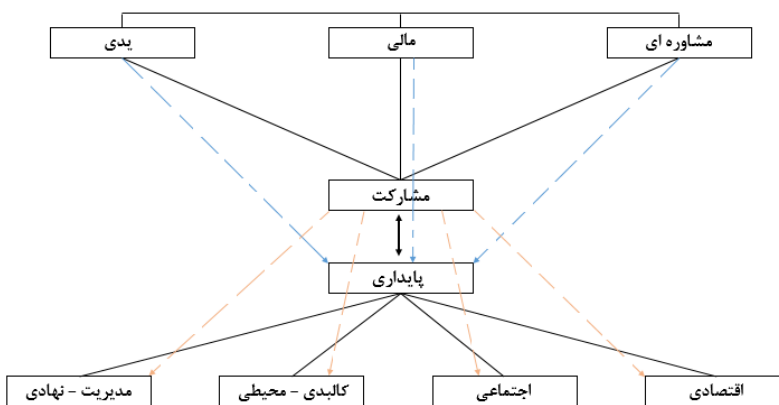
محلی در حال حاضر و آینده از سطوح مناسبی در بهداشت و سلامت، زندگی مطلوب، امنیت، یکپارچگی میان محیط‌زیست و فعالیت‌های انسانی و اقتصادی پویا برخوردار شوند. (کلین، ۱۹۹۵) بنابراین محله پایدار محله‌ای است که دارای ساختمان‌ها و فضاهایی با مقیاس انسانی، ترکیبی از کاربری‌های محلی، فضای باز محله، تسهیلات و خدمات روزمره بوده و کمترین اثرات منفی بر محیط‌زیست داشته و در آن احساس تعلق به مکان، ابزاری برای تشویق مردم به احساس

محله پایدار: ویلر معتقد است که دستیابی به شهر پایدار نیازمند ایجاد محله پایدار است و شاخص‌های پایداری را استفاده کمتر از خودرو و کاهش آلودگی، مسکن مناسب برای همه، خوداتکایی محله، مشارکت و مداخله در امور محلی به‌خصوص امور اجتماعی و حفاظت از فرهنگ محلی، می‌داند. (ویلر، ۲۰۰۴) توسعه پایدار محله‌ای توانایی جوامع کوچک محلی در بهره‌برداری و استفاده از منابع طبیعی، انسانی و اکولوژیکی است. به‌گونه‌ای که همه اعضا یا اجتماعات

تدوین هر چه بهتر برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه و دستیابی به اهداف می‌گردد. (کارلی، ۱۹۹۴) نتایج بسیاری از مقالات در خصوص اجتماع محلی پایدار حاکی از آن است که رویکرد همیارانه برای نیل به محله پایدار حیاتی بوده و بر اهمیت مشارکت تأکید می‌کنند. (رزلند، ۲۰۰۵؛ اینس و بوهر، ۲۰۰۱؛ کنری و برک، ۲۰۰۴) مطالعه تجارب جهانی نیز نشان از رابطه‌ای نیرومند بین مشارکت و سیاست کارآمد و برنامه‌های معنادار بخش عمومی (بوکس، ۱۹۹۸)، ارتقای منابع انسانی و ظرفیت‌های نهادی، تحقق‌پذیری بالای طرح‌ها و پروژه‌ها دارد (پورتنی، ۲۰۰۹). در مجموع می‌توان گفت مشارکت پویا، فعالانه و اثرگذار ضرورت اجتناب‌ناپذیر نیل به اجتماعات محلی پایدار بوده و منجر به تحقق‌پذیری بالای طرح‌ها و برنامه‌ها، تدوین راه‌حل‌های کارآمدتر، ارتقای مهارت‌ها و دانش شهروندان برای حل مسائل، توانمندسازی و ظرفیت‌سازی، شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی، ارتقای سرمایه و همبستگی اجتماعی، جلوگیری از فساد و شفافیت، افزایش اعتماد به سازمان‌ها و نهادهای دولتی و در نهایت ارتقای عملکرد مدیریت شهری و کیفیت زندگی شهروندان می‌گردد (شکل ۲).

مسئولیت در برابر محله است. (کوآن، ۲۰۰۵) به‌طور کلی می‌توان گفت که محله پایدار محله‌ای است که ضمن برآوردن نیازهای متنوع نسل کنونی و آینده به ارتقای کیفیت زندگی کمک نموده و فرصت‌ها عادلانه و متنوعی فراهم می‌سازد. دستیابی به این آرمان‌ها به شیوه‌ای است که استفاده از منابع را کارآمدتر می‌سازد و ضمن ارتقای همبستگی اجتماعی، شکوفایی اقتصادی را منجر می‌گردد. به عبارت کلی‌تر محله‌ای است که از لحاظ محیط‌زیستی سالم، از لحاظ اقتصادی بهره‌ور و از لحاظ اجتماعی عادلانه است.

پایداری محله و مشارکت شهروندی: توسعه پایدار فرایند مستلزم خودشکوفایی و توانمندسازی انسان‌هاست و بایستی دربرگیرنده تمامی اعضای جامعه باشد. پایداری چیزی نیست که به صورت اتفاقی و یا بواسطه سیاست‌های سلطه جویانه بالا به پایین دولت‌ها بدست آید (ردکلیفت، ۱۹۹۲؛ پیرس، ۱۹۹۴). بدون حمایت و درگیری فعال و اثرگذار تمامی شهروندان نه پایداری به دست می‌آید و نه پیشرفتی قابل توجه در جهت آن بدست می‌آید. در این خصوص کارلی به نقل از سارکیسون (۲۰۰۹) قدم فراتر می‌نهد و مدعی است که اجتماعات محلی قلب و دستان پایداری هستند و مشارکت آن‌ها منجر به

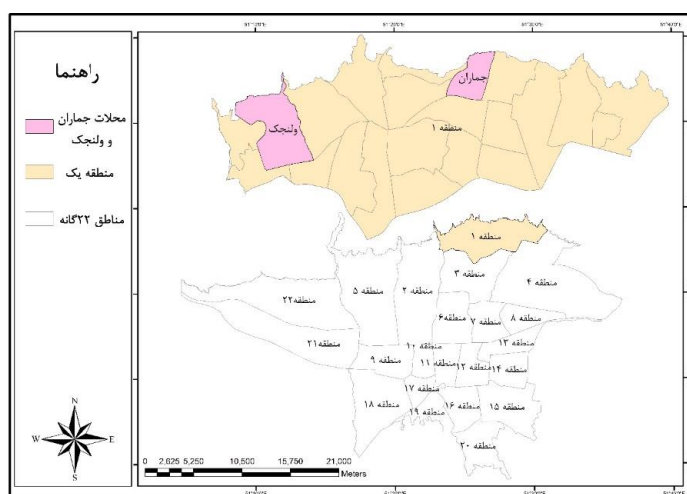
شکل ۲: نمودار مدل مفهومی پژوهش

مواد و روش‌ها

روش پژوهش به صورت پیمایشی- تحلیلی می‌باشد. نگارندگان جهت سنجش میزان مشارکت در سطح محلات مورد پژوهش و تأثیر مشارکت بر پایداری محلات جماران و ولنجک از طراحی پرسشنامه در دو سطح ساکنان و کارشناسان بهره گرفته‌اند. جهت تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شده است. جمعیت محله ولنجک ۲۲۷۴۲ نفر می‌باشد که براساس جدول مورگان حجم جامعه نمونه آن ۳۷۷ نفر تعیین شده است. جمعیت محله جماران ۶۴۶۸ و حجم تعیین شده‌ی آن ۳۶۱ نفر می‌باشد. همچنین از ۱۴ کارشناس جهت بررسی میزان مشارکت و اهمیت آن در پایداری نظرخواهی شده و با استفاده از مدل AHP تحلیل شده است. به منظور سنجش متغیرهای پژوهش بین میزان مشارکت ساکنان و پایداری محله در چهار بعد پایداری از آزمون پیرسون و برای سنجش میزان تأثیرگذاری آن از آزمون رگرسیون استفاده شده است.

معرفی محدوده مورد مطالعه: محله‌های ولنجک و جماران در منطقه یک شهرداری تهران قرار دارند.

محله ولنجک در غرب ده قدیمی ولنجک و در امتداد بلوار دانشجو و خیابان‌های فرعی منشعب از آن در چارچوب تقسیمات محله‌ای شهرداری منطقه یک قرار دارد. تراکم جمعیتی محله ۹۳/۲۰ و بعد خانوار ۳/۲۶ می‌باشد. این محله در ناحیه دو منطقه یک شهرداری تهران قرار دارد. (توکلی نیا، ۱۳۸۸) محله جماران در ناحیه ۴ منطقه یک قرار دارد. این محله از شمال به حصارک - بوستان فردوسی، از جنوب به خیابان باهنر و از شرق به مسیل جمشیدیه منتهی می‌شود. این محله از بافت و قدمتی تاریخی برخوردار و دارای بافت اجتماعی یکدستی می‌باشد. به دلیل مسائل سیاسی و پاره‌ای از ممنوعیت‌ها بافت قدیم آن دست‌نخورده باقی‌مانده است. (شماعی و همکاران، ۱۳۹۲) با توجه به اینکه دو محله ولنجک و جماران هر دو در یک منطقه قرار دارند و همچنین تفاوت‌هایی را از جنبه عملکردی و کارکردی (محله جماران دارای عملکرد مذهبی و محله ولنجک دارای عملکرد آموزشی و فرهنگی است) دارا می‌باشند، این دو محله جهت مطالعه تطبیقی انتخاب شده‌اند (شکل ۳).

شکل ۳: موقعیت محلات مورد مطالعه

نتایج

از سطح تحصیلی بالاتری برخوردار بوده است؛ به طوری که در حدود ۳۶ درصد از پرسش‌شوندگان دارای مدرک لیسانس و بالاتر می‌باشد. این در حالی است که در حدود ۵۵ درصد از پرسش‌شوندگان در محله جماران دارای مدرک دیپلم و پایین‌تر می‌باشند (جدول ۱).

نتایج حاصل از تحلیل‌های توصیفی بیانگر آن است که در محله جماران بیشتر پرسش‌شوندگان را زنان تشکیل داده‌اند؛ ولی در محله ولنجک تقریباً تفاوتی بین فراوانی زنان و مردان پرسش‌شونده وجود ندارد. در محله جماران حدود نیمی از پرسش‌شوندگان کمتر از ۴۵ سال سن دارند که این میزان در محله ولنجک به ۵۹ درصد می‌رسد. از نظر تحصیلات محله ولنجک

جدول ۱: اطلاعات توصیفی پرسشنامه

ویژگی‌های جمعیت شناختی محله جماران		درصد	ویژگی‌های جمعیت شناختی محله ولنجک		درصد
جنسیت	مرد	۳۹/۵	جنسیت	مرد	۴۷/۶
	زن	۶۴/۵		زن	۵۲/۴
سن	۱۵-۲۵	۲۸/۲۵	سن	۱۵-۲۵	۲۷/۳۲
	۲۶-۳۵	۱۶		۲۶-۳۵	۲۶/۲۵
	۳۶-۴۵	۳۵/۱۸		۳۶-۴۵	۱۰/۸۷
	۴۶-۵۵	۱۳/۵۷		۴۶-۵۵	۳۲/۶۲
	۵۶-۶۵	۶/۶۴		۵۶-۶۵	۴/۷۷
	۶۶ به بالا	-		۶۶ به بالا	۰/۷۹
تحصیلات	زیر دیپلم	۱۵/۶	تحصیلات	زیر دیپلم	۱۹
	دیپلم	۳۹/۸۴		دیپلم	۲۵/۹
	فوق دیپلم	۲۸		فوق دیپلم	۱۸/۲
	لیسانس	۱۲/۵۶		لیسانس	۲۸/۸
	فوق لیسانس و بالاتر	۴		فوق لیسانس و بالاتر	۸/۱

نظرات کارشناسان به منظور اولویت‌بندی ابعاد بهره گرفته شده و برای سنجش آن از مدل AHP و نرم‌افزار Expert Choice استفاده شده است (جدول ۲).

میزان مشارکت در محلات مورد پژوهش میزان مشارکت در سه بعد فکری، مالی و اجرایی، جهت تعیین میزان تأثیرگذاری هرکدام از این ابعاد در پایداری محله تحلیل شده است. بدین منظور از

جدول ۲: میزان مشارکت از نظر کارشناسان و ساکنان محله‌های جماران و ولنجک

محله ولنجک		محله جماران		نظر کارشناسان		
رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	
۱	۲/۴۸	۲	۲/۸۹	۳	۰/۱۵۹	مشارکت مشاوره‌ای
۳	۲/۳۹	۳	۲/۳۴	۱	۰/۴۵۶	مشارکت مالی
۲	۲/۹۵	۱	۳	۲	۰/۳۸۵	مشارکت یدی

تحلیل پایداری محله جماران: در محله جماران با توجه به بافت و ساختار محله و ویژگی تاریخی آن، حس تعلق، میزان روابط با همسایگان، امنیت و مشارکت در فعالیت‌های مذهبی در سطح نسبتاً خوبی بوده و موجب شده که این محله از لحاظ پایداری اجتماعی در سطح مطلوبی قرار گیرد. میانگین پایداری اجتماعی این محله ۳/۱۵ است. پایداری مدیریتی - نهادی با میانگین ۲/۸۳، پایداری محیطی - کالبدی با میانگین ۲/۳۹ و پایداری اقتصادی با میانگین ۲/۲۵ در رتبه‌های بعدی قرار دارند (جدول ۳).

همان‌طور که در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌کنید از نظر کارشناسان مشارکت مالی با مقدار ۰/۴۵۶ بیشترین تأثیر را در پایداری دارد و میزان مشارکت در محله جماران به طور نسبی بیشتر از محله ولنجک می‌باشد. بیشترین میزان مشارکت در محله جماران از بعد یدی و در محله ولنجک از بعد مشاوره‌ای می‌باشد. کمترین میزان مشارکت از بعد مالی است. به‌طور کلی می‌توان گفت مشارکت در محلات مورد پژوهش در سطح پایینی قرار دارد.

جدول ۳: میانگین ابعاد پایداری در محله جماران

ابعاد	شاخص‌ها	زیاد	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین امتیازها	میانگین کل
محله جماران									
اجتماعی	میزان فعالیت‌های داوطلبانه	۳۴	۴۰	۴۵	۹۳	۱۴۹	۲/۲۴	۳/۱۵	
	میزان ایمنی	۷۲	۷۲	۱۰۸	۷۲	۶۰	۲/۹۴		
	میزان امنیت	۷۲	۷۲	۱۶۸	۲۴	۲۵	۳/۸۳		
	میزان کمک (مالی و غیره) به همسایگان	۲۴	۶۰	۱۴۵	۸۴	۴۸	۲/۸۰		
	درصد ساکنان با تماس منظم با همسایگان	۴۹	۶۰	۱۴۴	۶۰	۴۸	۳/۰۱		
	میزان مشارکت مردم در برنامه‌های آموزشی شورایی‌ها	۲۴	۳۷	۱۹۲	۴۸	۶۰	۲/۷۷		
	عضویت در نهادهای محله	۴۸	۴۰	۱۲۳	۶۱	۸۹	۲/۷۱		
	میزان تکریم میراث طبیعی و فرهنگی	۳۷	۶۰	۱۶۸	۶۰	۳۶	۳/۰۲		
	میزان مشارکت در فعالیت‌های مذهبی	۴۹	۸۴	۱۴۴	۴۸	۳۶	۳/۱۷		
	حس اجتماع	۷۳	۱۵۶	۹۶	۱۲	۲۴	۳/۶۷		
	میزان رضایت از زندگی	۱۴۴	۸۴	۴۸	۴۸	۳۶	۳/۷۰		
حس تعلق مکانی و هویت	۶۰	۱۰۹	۱۲۰	۴۸	۲۴	۳/۴۷			

۲/۲۵	۱/۶۳	۱۶۹	۱۵۶	۳۶	۰	۰	میزان خرید از مغازه‌های محله	اقتصادی
	۱/۸۶	۱۵۷	۱۰۸	۸۴	۱۲	۰	میزان اشتغال ساکنان در درون محله	
	۱/۹۴	۱۵۴	۱۱۹	۵۵	۲۲	۱۱	میزان سرمایه‌گذاری محلی	
	۳/۳۰	۲۴	۴۸	۱۴۴	۸۵	۶۰	نرخ بیکاری	
	۳/۱۷	۳۶	۸۴	۹۶	۷۳	۷۲	نرخ اشتغال	
	۲/۵۴	۹۶	۱۰۸	۷۲	۳۶	۴۹	میزان درآمد	
	۱/۶۳	۱۳۶	۱۵۴	۷۱	۰	۰	میزان کسب‌وکارهای تعاونی	
	۲/۷۹	۳۰	۲۸	۱۵۳	۸۹	۵۱	درصد مشارکت در کارهای خیرخواهانه	
۱/۴۲	۱۹۰	۱۲۴	۳۳	۹	۵	تعداد کسب‌وکارهای سبز		
۲/۳۹	۳/۲۷	۳۶	۶۰	۱۰۹	۸۴	۷۲	میزان تمایل به ماندن در محله	محیطی - کالبدی
	۱/۹۱	۱۳۲	۱۴۴	۷۲	۱۳	۰	میزان استفاده از حالت‌های پایدارتر حمل‌ونقل	
	۲	۱۳۲	۱۴۲	۴۹	۲۵	۱۲	میزان تنوع مساکن و خانه‌های در استطاعت تر	
	۱/۸۹	۱۳۷	۱۶۸	۲۸	۱۴	۱۴	میزان زمان کوتاه سفر به محل کار و دسترسی به خدمات	
	۲/۶۴	۸۴	۱۰۸	۷۲	۴۸	۴۹	درصد خانه‌های خالی	
	۲/۵۷	۷۲	۱۲۰	۸۵	۶۰	۲۴	میزان اختلاط کاربری‌ها	
	۲/۶۰	۹۶	۸۴	۷۳	۸۴	۲۴	میزان توجه به محیط‌زیست	
	۲/۸۳	۴۹	۷۲	۱۵۶	۶۱	۲۳	میزان توجه به جنبه‌های زیبایی‌شناختی	
	۲/۵۳	۶۱	۹۶	۱۶۸	۲۴	۱۲	میزان مصرف منابع (آب و برق و غیره)	
	۱/۹۵	۱۵۷	۱۰۸	۶۰	۲۵	۱۱	دسترسی به خدمات اساسی در مقیاس محله	
	۲/۲۱	۹۷	۱۴۴	۸۴	۲۲	۱۴	سرانه فضای سبز	
	۲/۴۶	۹۷	۸۴	۱۲۰	۳۶	۲۴	میزان آلودگی‌ها (هوا، صوت و غیره)	
۲/۳۹	۱۰۹	۹۶	۸۴	۴۸	۲۳	میزان خوانایی		
۲/۳۰	۸۵	۱۳۲	۹۶	۴۸	۰	دسترسی به فناوری‌های ارتباطات و اینترنت		
۲/۸۳	۲/۳۶	۹۷	۱۰۸	۹۶	۴۸	۱۲	تعداد ساکنان فعال در نهادها و سازمان‌های محلی	مدیریتی - نهادی
	۲/۷۷	۳۶	۱۰۸	۱۳۲	۷۲	۱۳	میزان مشارکت در گروه‌های مردمی	
	۲/۲۰	۱۲۳	۱۰۶	۷۴	۵۲	۶	میزان مشارکت در تهیه و تدوین سیاست‌ها و برنامه‌ها	
	۳/۴۰	۱۲	۸۶	۱۰۷	۸۴	۷۲	میزان آشنایی با حقوق شهروندی	
	۲/۸۹	۲۱	۶۳	۱۹۳	۴۳	۴۱	میزان همکاری با نهادها و سازمان‌های دولتی	
	۳/۲۳	۳۶	۳۷	۱۹۲	۴۴	۵۲	میزان کنترل و نظارت محلی	
	۳/۰۶	۲۲	۴۸	۱۹۰	۸۹	۱۲	میزان اعتماد به نهادها	
	۳	۲۱	۵۰	۱۹۳	۵۰	۴۷	میزان دربرگیرندگی طرح‌ها و برنامه‌ها	
	۲/۸۶	۲۵	۷۲	۲۰۴	۴۸	۱۲	میزان تحقق‌پذیری طرح‌ها و پروژه‌ها	
	۲/۶۵	۲۹	۶۹	۱۹۹	۴۶	۸	میزان مشارکت در پل‌ها و نظرخواهی‌ها	
	۳/۳۴	۲۵	۴۷	۱۴۳	۸۳	۶۲	میزان مشارکت در انتخابات محلی	
۲/۲۴	۹۶	۱۳۲	۱۲۱	۱۲	۰	میزان دسترسی به اطلاعات و شفافیت		

تحلیل پایداری محله ولنجک: همانند محله جماران، در محله ولنجک نیز پایداری در بعد اجتماعی با میانگین ۲/۹۴، بالاتر از دیگر ابعاد است. میزان امنیت، حس تعلق مکانی و هویت، میزان رضایت از زندگی و میزان تکریم میراث طبیعی و فرهنگی در محله ولنجک نسبت به سایر شاخص‌های بعد اجتماعی در سطح مطلوب‌تری قرار دارد. پایداری از لحاظ کالبدی - محیطی با میانگین ۲/۵۶ در رتبه دوم قرار دارد که شاید دلیل آن محیط ساخته شده جدیدتر آن باشد. علاوه بر این، میزان توجه به محیط‌زیست و جنبه‌های زیباشناختی و اختلاط کاربری‌های موجود در محله

سطح مطلوبی دارد. پایداری از بعد مدیریت - نهادی در محله ولنجک پایین‌تر از حد متوسط است؛ به طوری که در میان شاخص‌های تدوین شده تنها در زمینه میزان آگاهی از حقوق شهروندی در حد متوسط قرار گرفته است. سایر شاخص‌ها یعنی ارتباط با نهادهای دولتی، دربرگیرندگی برنامه‌ها و طرح‌ها و میزان توجه به نظرات ساکنان در طرح‌ها و برنامه‌های اجرایی در سطح مطلوبی قرار ندارد. همانند محله جماران در این محله نیز پایداری از بعد اقتصادی در سطح پایینی قرار دارد (جدول ۴).

جدول ۴: میانگین ابعاد پایداری در محله ولنجک

ابعاد	شاخص‌ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میانگین امتیازها	میانگین کل
محله ولنجک								
اجتماعی	میزان فعالیت‌های داوطلبانه	۱۲	۲۴	۴۸	۱۵۳	۱۴۰	۲	۲/۹۴
	میزان ایمنی	۲۴	۷۲	۱۱۲	۱۰۴	۶۵	۲/۷۰	
	میزان امنیت	۷۲	۱۲۳	۱۴۳	۱۳	۲۶	۳/۵۴	
	میزان کمک (مالی و غیره) به همسایگان	۳۶	۱۰۴	۱۱۲	۶۲	۶۳	۲/۹۷	
	درصد ساکنان با تماس منظم با همسایگان	۶۰	۷۲	۱۰۲	۹۱	۵۲	۲/۹۹	
	میزان مشارکت مردم در برنامه‌های آموزشی شورایی‌ها	۲۴	۴۸	۷۲	۱۲۹	۱۰۴	۲/۳۶	
	عضویت در نهادهای محله	۱۲	۲۴	۱۲۰	۱۵۶	۶۵	۲/۳۷	
	میزان تکریم میراث طبیعی و فرهنگی	۸۴	۹۸	۱۳۰	۳۹	۲۶	۳/۴۶	
	میزان مشارکت در فعالیت‌های مذهبی	۸۵	۵۲	۱۰۰	۶۳	۷۷	۳/۰۱	
	حس اجتماع	۶۰	۱۰۴	۵۰	۸۷	۷۶	۲/۹۶	
میزان رضایت از زندگی	۹۸	۶۴	۱۵۱	۵۲	۱۲	۳/۴۹		
حس تعلق مکانی و هویت	۸۴	۹۸	۱۴۳	۳۹	۱۳	۳/۵۳		
اقتصادی	میزان خرید از مغازه‌های محله	۰	۱۲	۱۰۱	۱۱۲	۱۵۲	۱/۹۳	۲/۱۳
	میزان اشتغال ساکنان در درون محله	۰	۲۷	۹۱	۱۲۱	۱۳۸	۱/۸۳	
	میزان سرمایه‌گذاری محلی	۰	۰	۷۷	۱۳۸	۱۶۲	۱/۶۷	
	نرخ بیکاری	۱۱	۲۶	۱۱۶	۱۴۰	۸۴	۲/۳۱	
	نرخ اشتغال	۰	۸۴	۱۴۲	۹۰	۶۱	۲/۶۶	
	میزان درآمد	۷۸	۶۴	۱۶۱	۵۲	۲۲	۳/۲۹	
میزان کسب و کارهای تعاونی	۰	۰	۴۵	۱۳۵	۱۹۷	۱/۴۱		

	۲/۸۴	۶۱	۱۱۳	۶۴	۱۰۳	۳۶	درصد مشارکت در کارهای خیرخواهانه	
	۱/۲۹	۲۵۵	۹۸	۲۴	۰	۰	تعداد کسب و کارهای سبز	
۲/۵۶	۲/۹۹	۵۲	۹۹	۷۵	۱۰۳	۴۸	میزان تمایل به ماندن در محله	محیطی - کالبدی
	۱/۹۲	۱۵۹	۱۲۱	۷۰	۲۴	۳	میزان استفاده از حالت‌های پایدارتر حمل و نقل	
	۱/۸۸	۱۴۳	۱۷۴	۳۶	۱۲	۱۲	میزان تنوع مساکن و خانه‌های در استطاعت تر	
	۱/۷۴	۱۸۲	۱۴۷	۲۴	۱۲	۱۲	میزان زمان کوتاه سفر به محل کار و دسترسی به خدمات	
	۲/۶۲	۱۰۴	۹۱	۷۴	۶۰	۴۸	درصد خانه‌های خالی	
	۲/۷۲	۶۴	۱۱۴	۸۵	۹۰	۲۳	میزان اختلاط کاربری‌ها	
	۳/۲۶	۱۰۳	۱۳	۶۵	۷۶	۱۲۰	میزان توجه به محیط‌زیست	
	۳/۲۰	۳۹	۵۲	۱۴۲	۸۴	۶۰	میزان توجه به جنبه‌های زیبایی‌شناختی	
	۱/۶۴	۱۸۲	۱۵۹	۲۴	۱۲	۰	میزان مصرف منابع (آب و برق و غیره)	
	۲/۱۹	۱۴۳	۱۰۲	۷۲	۳۶	۲۴	دسترسی به خدمات اساسی در مقیاس محله	
	۲/۸۰	۷۸	۵۲	۱۵۱	۶۰	۳۶	سرانه فضای سبز	
	۳/۶۳	۲۶	۵۲	۷۸	۱۰۱	۱۲۰	میزان آلودگی‌ها (هوا، صوت و غیره)	
	۲/۴۶	۱۰۴	۱۱۷	۷۲	۴۸	۳۶	میزان خوانایی	
۲/۱۳	۱۴۳	۱۲۶	۴۸	۳۶	۲۴	دسترسی به فناوری‌های ارتباطات و اینترنت		
۲/۲۷	۳	۵۲	۶۵	۱۴۰	۷۲	۴۸	تعداد ساکنان فعال در نهادها و سازمان‌های محلی	مدیریتی - نهادی
	۲/۷۱	۷۸	۶۵	۱۵۰	۵۰	۳۴	میزان مشارکت در گروه‌های مردمی	
	۲/۱۳	۱۵۶	۱۰۱	۶۰	۳۶	۲۴	میزان مشارکت در تهیه و تدوین سیاست‌ها و برنامه‌ها	
	۳/۱۰	۸۵	۲۶	۱۱۷	۶۵	۸۴	میزان آشنایی با حقوق شهروندی	
	۱/۸۴	۱۶۸	۱۱۳	۸۴	۱۰	۲	میزان همکاری با نهادها و سازمان‌های دولتی	
	۲/۴۰	۸۸	۱۱۷	۱۱۷	۴۷	۱۰	میزان کنترل و نظارت محلی	
	۲/۱۰	۱۲۵	۱۲۷	۸۸	۳۷	۰	میزان اعتماد به نهادها	
	۲/۲۸	۸۶	۱۲۳	۱۴۴	۲۴	۰	میزان دربرگیرندگی طرح‌ها و برنامه‌ها	
	۲/۱۹	۱۲۶	۸۹	۱۲۶	۳۶	۰	میزان تحقق‌پذیری طرح‌ها و پروژه‌ها	
	۱/۷۱	۱۸۲	۱۳۵	۴۸	۱۲	۰	میزان مشارکت در پنل‌ها و نظرخواهی‌ها	
	۲/۲۴	۱۱۵	۱۱۵	۹۹	۳۶	۱۲	میزان مشارکت در انتخابات محلی	
۱/۵۸	۱۹۵	۱۴۶	۳۶	۰	۰	میزان دسترسی به اطلاعات و شفافیت		

میان مشارکت و پایداری محلات مورد پژوهش وجود دارد. بیشترین میزان همبستگی در محله جماران و ولنجک به ترتیب با مقدار ۰/۶۴۵ و ۰/۵۱۷ مربوط به رابطه مشارکت یدی با پایداری بوده است (جدول ۵).

تحلیل رابطه بین مشارکت و پایداری محله: برای مشخص کردن همبستگی بین متغیرهای پژوهش از آزمون پارامتریک پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون گویای آن است که همبستگی مثبت و مستقیم

جدول ۵: ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد مشارکت شهروندی و پایداری محله

محله جماران			
مشارکت مالی	مشارکت مشاوره‌ای	مشارکت یدی	
۰/۵۳۹	۰/۶۰۳	۰/۶۴۵	پایداری محله
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۶۱	۳۶۱	۳۶۱	حجم جامعه نمونه
محله ولنجک			
مشارکت مالی	مشارکت مشاوره‌ای	مشارکت یدی	
۰/۴۳۷	۰/۴۸۳	۰/۵۱۷	پایداری
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۷۷	۳۷۷	۳۷۷	حجم جامعه نمونه

خدماتی و آموزشی در محله می‌باشد. در محله ولنجک به نظر می‌رسد مشارکت در نهادها و انجمن‌ها در سطح پایینی قرار دارد و در این زمینه نیز پایداری نسبت به ابعاد اجتماعی و محیطی - کالبدی کمتر است و مردم درگیری و پویایی کمتری را در نهادهای رسمی و غیر رسمی محله دارند. در نهایت محله ولنجک نیز همانند محله جماران همبستگی میان مشارکت و پایداری از بعد اقتصادی در سطح پایینی می‌باشد (جدول ۶).

جهت سنجش میزان اثرگذاری مشارکت به عنوان کل بر پایداری محله از ابعاد گوناگون از آزمون رگرسیون استفاده شده است. حال با توجه به سطح معناداری برای هر ضریب، مدل بدون عرض از مبدأ در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ مناسب تشخیص داده شده است. همچنین با توجه به ضرایب تعیین به‌دست‌آمده، مشاهده می‌شود میزان تغییرات متغیر وابسته به خوبی توسط متغیرهای رگرسیونی بیان شده است. لازم به ذکر است فرض نرمال بودن باقیمانده‌ها نیز بر اساس آزمون کولموگروف - اسمیرنوف بررسی شد که بر اساس آن باقیمانده‌ها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند که این امر خوبی برازش را نشان می‌دهد.

با توجه به مشارکت‌پذیری بالاتر محله جماران از محله ولنجک، میزان پایداری محله جماران نیز بالاتر است. در محله جماران بیشترین میزان همبستگی میان مشارکت شهروندی با پایداری از بعد اجتماعی با مقدار ۰/۷۹۳ می‌باشد و کمترین میزان آن مربوط به ارتباط مشارکت با پایداری از بعد اقتصادی با مقدار ۰/۴۲۲ است. به نظر می‌رسد محله جماران با توجه به ساختار و موقعیت ویژه خود توانسته است در ارتقای مشارکت شهروندی موفق‌تر عمل کند. مشارکت ساکنان توانسته است موقعیت اجتماعی محله را ارتقاء دهد و سبب پایداری آن در بعد اجتماعی شود. با توجه به اینکه میزان مشارکت در بعد اجرایی در محله جماران بیشتر بوده این موضوع موجب بهبود مدیریت محله شده و از بعد مدیریتی - نهادی در رتبه دوم پایداری با مقدار ۰/۷۰۴ قرار گرفته است. در محله ولنجک نیز بیشترین میزان همبستگی میان مشارکت و پایداری از بعد اجتماعی آن با مقدار ۰/۷۵۱ می‌باشد. اما برخلاف محله جماران پایداری کالبدی - محیطی در این محله در رتبه دوم قرار گرفته است که از جمله دلایل آن بافت جدیدتر محله ولنجک، استفاده بیشتر ساکنان از حمل‌ونقل عمومی و وجود کاربری‌های

و اقتصادی را موجب شده است. در محله ولنجک به ترتیب مشارکت موجب حرکت در جهت پایداری در بعد اجتماعی، کالبدی - محیطی، مدیریت - نهادی شده است (جدول ۷).

نتایج رگرسیون گویای آن است که مشارکت در محلات مورد پژوهش موجب ارتقای پایداری آنها شده است. در محله جماران با توجه به مشارکت نسبتاً بیشتر ساکنان آن به ترتیب بیشترین پایداری را از بعد اجتماعی، مدیریتی - نهادی، کالبدی - محیطی

جدول ۶: ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای مشارکت شهروندی و ابعاد پایداری محله

محله جماران				
پایداری اقتصادی	پایداری اجتماعی	پایداری کالبدی - محیطی	پایداری مدیریت - نهادی	
۰/۴۲۲	۰/۷۹۳	۰/۵۸۱	۰/۷۰۴	مشارکت شهروندان
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۶۱	۳۶۱	۳۶۱	۳۶۱	حجم جامعه نمونه
محله ولنجک				
پایداری اقتصادی	پایداری اجتماعی	پایداری کالبدی - محیطی	پایداری مدیریت - نهادی	
۰/۴۹۱	۰/۷۵۱	۰/۶۹۳	۰/۶۱۲	مشارکت شهروندان
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۷۷	۳۷۷	۳۷۷	۳۷۷	حجم جامعه نمونه

جدول ۷: آزمون رگرسیون جهت معناداری متغیر وابسته پژوهش

محله جماران			
ضریب همبستگی	ضریب تعیین	سطح معناداری	
۰/۴۲۲	۰/۱۷۹	۰/۰۰۰	پایداری اقتصادی
۰/۷۹۳	۰/۴۸۳	۰/۰۰۰	پایداری اجتماعی
۰/۵۸۱	۰/۳۲۵	۰/۰۰۰	پایداری کالبدی - محیطی
۰/۷۰۴	۰/۴۱۶	۰/۰۰۰	پایداری مدیریت - نهادی
محله ولنجک			
ضریب همبستگی	ضریب تعیین	سطح معناداری	
۰/۴۹۱	۰/۱۹۶	۰/۰۰۰	پایداری اقتصادی
۰/۷۵۱	۰/۴۵۰	۰/۰۰۰	پایداری اجتماعی
۰/۶۹۳	۰/۳۸۶	۰/۰۰۰	پایداری کالبدی - محیطی
۰/۶۱۲	۰/۳۳۹	۰/۰۰۰	پایداری مدیریت - نهادی

نتیجه گیری

طی نیم قرن اخیر، گسترش و پیچیدگی روزافزون شهرها، موضوع مدیریت، سیاست‌گذاری، تأمین نیازها و ارائه خدمات در شهرها را با چالش‌های بسیاری مواجه ساخته و ضرورت رویکردهای برنامه‌ریزی و توسعه از نوعی دیگر را طلب می‌نماید. برآیند این تحولات بینشی، گرایش به رویکردهای پایین به بالا و رویکردهای مشارکتی برنامه‌ریزی و شکل‌گیری تدریجی شهروندان فعال، نهادهای مردمی و جنبش‌های مدنی پویا در عرصه مدیریت و برنامه‌ریزی جهانی بوده است. تجارب جهانی نشان می‌دهد که در پیش گرفتن چنین سیاست‌ها و رهیافت‌هایی ضمن ارتقای کارایی مدیریت شهری و همچنین ارائه بهتر خدمات به خوداتکایی، ظرفیت‌سازی، توانمندسازی شهروندان و درنهایت پایداری شهری منجر می‌گردد؛ به‌گونه‌ای که هم‌اکنون کلید پایداری محلات شهری و توسعه اجتماعات محلی، در مشارکت فعال و معنادار شهروندان نهفته است. در این راستا پژوهش حاضر به منظور تشریح دقیق این موضوع به تحلیل و سنجش نقش مشارکت در پایداری محله جماران و ولنجک پرداخت. بدین‌سان، در گام اول با بهره‌گیری از نظر کارشناسان به تعیین نقش انواع مختلف مشارکت (یدی، مشاوره‌ای و مالی) در پایداری محله پرداخته شد و میزان مشارکت ساکنان این محله‌ها در این سه بعد مشخص گردید. به این ترتیب که از نظر کارشناسان مشارکت مالی با مقدار ۰/۴۵۶ بیشترین تأثیر را در پایداری محله داشت و میزان مشارکت در محله جماران به طور نسبی بیشتر از محله ولنجک بود. در گام بعدی بر مبنای نظرات ساکنان و توسعه

شاخص‌های جامع به سنجش پایداری محله پرداخته شد. نتایج این گام نشان داد که هر دو محله از لحاظ بعد اجتماعی پایداری در سطح نسبتاً مطلوب‌تری نسبت به دیگر ابعاد قرار دارند و پایداری اقتصادی محلات پایین‌ترین رتبه را در بین ابعاد به خود اختصاص داد. در نهایت تحلیل رابطه بین پایداری محلات و مشارکت که با بهره‌گیری از آزمون پیرسون انجام گرفت حاکی از آن بود که همبستگی مثبت و مستقیم میان مشارکت و پایداری محلات مورد پژوهش وجود دارد. بیشترین میزان همبستگی در محله جماران و ولنجک به ترتیب با مقدار ۰/۶۴۵ و ۰/۵۱۷ مربوط به رابطه مشارکت یدی با پایداری است. نتایج آزمون رگرسیون نیز گویای آن است که مشارکت در محلات مورد پژوهش نقش چشمگیری در پایداری محلات دارد. چنین نتایجی مهر تأییدی است بر اهمیت بیش از پیش نقش مشارکت شهروندی در موفقیت مدیریت شهری و گذار از چالش‌های شهری است. بر این اساس پیشنهادات زیر قابل ذکر است:

- ۱- ظرفیت‌سازی و توسعه نهادهای مردمی در سطح محلات
- ۲- توسعه برنامه‌های آموزشی برای شهروندان در خصوص امور و مسائل شهری
- ۳- ترغیب و ارائه مشوق‌ها برای مشارکت‌های پویای مردمی
- ۴- خلق فضای محلی ترغیب‌کننده حضور پویای مردمی در حوزه عمومی.

منابع

- شماعی، ع.، آقای، پ. و حیدری، س.، ۱۳۹۲. بررسی و تحلیل میزان مشارکت شهروندان در مدیریت شهری با تاکید بر مدیریت محله (مطالعه موردی محله جماران، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، شماره ۱۶، ص ۳۱-۴۲).
- کازمیان، غ.، قربانی زاده، و. و شفیع، س.، ۱۳۹۱. دستیابی به توسعه پایدار محلی از طریق ظرفیت اجتماعی ساکنین و فعالان اقتصادی محله غیر رسمی مطالعه موردی: محله شمیران نو، فصلنامه مطالعات شهری، شماره ۴، پاییز ۹۱، ص ۱-۱۰.
- Amado, M. P., Santos, C. V., Moura, E. B. and Silva, V. G., 2010. Public participation in sustainable urban planning, *International Journal of Human and Social Sciences*, v. 5(2), p. 102-108.
- Aref, F. and Redzuan, M., 2009. Assessing the level of community participation as a component of Community capacity building for tourism development, *Journal of scientific research*, v. 28(3), p. 443-450.
- Arnstein, S. R., 1969. A ladder of citizen participation, *Journal of the American Institute of planners*, v. 35(4), p. 216-224.
- Box, R.C., 1998. *Citizen Governable: Leading American Communities into the 21" Century*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications, p. 36.
- Carley, M., 1994. *Policy Management Systems and Methods of Analysis for Sustainable Agriculture and Rural Development*, International Institute for Environment and Development (IIED), London, and United Nations Food and Agriculture Organization (FAO), Rome, p. 23.
- Conroy, M. M. and Berke, P. R., 2004. What makes a good sustainable development plan? An analysis of factors that influence principles of sustainable development, *Environment and planning A*, v. 36(8), p. 1381-1396.
- Cowan, R., 2005. *The Dictionary of Urbanism*, Streetwise Press, USA, p. 387.
- Crowfoot, J. E. and Bryant Jr, B. I., 1980. Environmental Advocacy: An Action Strategy for Dealing with Environmental Problems, *The Journal of Environmental Education*, v. 11. (3). p. 36-41.
- Cuthill, M., 2002. Exploratory research: citizen participation, local government and sustainable development in Australia, *Sustainable Development*, v. 10(2), p. 79-89.
- Dekker, K. and van Kempen, R., 2004. Urban governance within the Big Cities Policy: ideals and practice in Den Haag, the Netherlands, *Cities*, v. 2(2), p. 109-117.
- Devas, N. and Grant, U., 2003. Local government decision-making—citizen participation and local accountability: Some evidence from Kenya and Uganda, *Public Administration and development*, v. 23(4), p. 307-316.
- Espinoza, G. and Richards, B., 2002. *Fundamentals of Environmental Impact Assessment; Inter-American Development*

- Bank – IDB, Inter-American Association of Sanitary and Environmental Engineering – AIDIS.
- Innes, J.E. and Booher, D.E., 2001. Indicators for Sustainable Communities: A Strategy Building on Complexity Theory and Distributed Intelligence, *Planning Theory & Practice*, v.1(2), p. 173-186.
- Kline, E., 1997. Sustainable community indicators' In: Roseland, M. (Ed). *Eco – city Dimensions: Healthy, Communities, Healthy planet*, new society publishers, p. 4.
- Khan, S., 2009. Sustainable Development and Community Participation: A case Study of Great Limpopo Trans frontier Park, In Conference Paper, IESE, p. 1-23.
- Mahdavinjad, M. and Amini, M., 2011. Public participation for sustainable urban planning in case of Iran, *Procardia engineering*, v. 21, p. 405-413.
- Mahjabeen, Z., Shrestha, K.K. and Dee, J.A., 2008. Rethinking Community Participation in Urban Planning: The Role of Disadvantaged Groups in Sydney Metropolitan Strategy, In Proceedings of 32nd ANZRSIAI Conference, Adelaide, p. 19.
- Portney, K. E., 2009. Sustainability in American Cities: A comprehensive look at what cities are doing and why? In D. A. Mazmanian & M. E. Kraft (Eds.), *toward sustainable communities*, Cambridge: MIT Press, P. 227-254.
- Rakodi, C., 2003. Politics and Performance: The Implication of Emerging Governance Arrangement for Urban Management for Urban Management Approaches and Information Systems, *Habitat International*, v. 27, p. 54- 523.
- Redclift, M., 1992. The Meaning of Sustainable Development in: *Sustainable Development in Peru: A Review of a Document from the Pachamama Society*, International Institute for Environment and Development (IIED), London, Pearce D.W. (1994): *Blueprint 3*, London: Earth scan.
- Reid, J. N., 2000. Community participation: How people power brings sustainable benefits to communities, US Department of Agriculture Rural Development, Office of Community Development.
- Roodt, M., 2001. Participation, Civil Society and Development", in Coetzee, J.K. ET. al., *Development Theory, Policy, and Practice*, p. 469-481.
- Roseland, M., 2005. *Toward Sustainable Communities: Resources for Citizens and Their Governments*, Gabriola Island, Canada, New Society Publishers.
- Sarkissian, W. and Hofer, N., 2009. *Kitchen Table Sustainability: practical recipes for community engagement with sustainability*, London: Earth scan, 191 p.
- Smith, R.W., 1973. A theoretical basis for participatory planning, *Policy Sciences*, v. 4(3), p. 275–295.
- Theron, F., 2005. Public participation as a micro-level development strategy, in Davids, F. Theron and K.J. Maphunye, *Participatory development in South Africa, A development management perspective*, Pretoria: Van Schaik Publishers, p. 12.
- Wheeler, S.M., 2004. *Planning for Sustainability*", Routledge, London and New York, 248 p.
- World Bank, 1996. *The World Bank Participation Sourcebook*, The World Bank, Washington D.C., p. 18.